

4. Коррекционная педагогика в начальном образовании / Под ред. Г.Ф.Кумариной. – М.: Академия, 2001. – 320 с.
5. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвеева М.П. Основы корекційної педагогіки: навчальний посібник. - Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.
6. Петрова В.Г., Белякова И.В. Кто они, дети с отклонениями в развитии? – 2-е изд.- М.: Флинта: Московский социально-психологический институт. – 2000. – 104 с.

Annotation: The method of corrective work and individual approach to children with psychophysical defects in process individual education are shown in the article.

Keywords: corrective work; individual education; individual approach; children with psychophysical defects; teacher of individual education.

Отримано 18.09.2010 р.

УДК 376.014.54

Н.Г.Пахомова

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВНИ ТА СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ

У статті представлені основні структурні компоненти та методологічні основи педагогічних технологій корекційної роботи з дітьми із обмеженими психофізичними можливостями.

Ключові слова: технологія, педагогічна технологія, корекція, дитина з обмеженими психофізичними можливостями.

В статье представлены основные структурные компоненты и методологические основы педагогических технологий коррекционной работы с детьми с ограниченными психофизическими возможностями.

Ключевые слова: технология, педагогическая технология, коррекция, дети с ограниченными психофизическими возможностями.

Всебічне реформування вітчизняної системи освіти на засадах гуманізму та демократії, що знайшло своє вираження в урядових документах і нормативно-правових актах, зокрема, Законі України "Про освіту", "Про інноваційну діяльність", Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, "Концепції 12-річної загальноосвітньої школи", Державному стандарті спеціальної початкової освіти, неможливе без фундаментальних досліджень присвячених удосконаленню навчально-виховної і корекційної роботи з дітьми із психофізичними вадами, оптимізації процесу їх особистісного становлення в суспільстві, що безпосередньо пов'язано з впровадженням інноваційних технологій у корекційно-педагогічний процес.

Зважаючи на те, що теорія і практика педагогічних технологій постійно знаходиться на стадії розробки та розвитку, в спеціальній педагогіці і психології представлені чисельні дослідження, що висвітлюють актуальні питання удосконалення корекційно-педагогічного процесу та впровадження ефективних методів корекційної роботи. Різним аспектам цієї проблеми присвячені фундаментальні роботи українських вчених В. Бондаря, С. Миронової, Т. Сак, В. Синьова, Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Фомічової, О. Хохліної, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.

У контексті проблем спеціальної освіти ґрунтовно розроблено теоретичні аспекти технології корекційно-розвивального навчання й визначено ефективні шляхи удосконалення процесу навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку (І. Бех, В. Бондар, І. Єременко, С. Максименко, В. Синьов, Є. Соботович, О. Хохліна, В. Тарасун, Л. Фомічова, М. Шеремет, М. Ярмаченко та ін.), визначено основні аспекти інтегрованого навчання дітей із обмеженими психофізичними можливостями (В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва та ін.). Поглиблення тенденції диференціації освіти, реалізація принципу варіативності дає змогу педагогічним колективам спеціальних навчально-виховних закладів обирати і конструювати корекційно-педагогічний процес за будь-якими моделями, зокрема й авторськими. Це супроводжується суттєвими позитивними змінами в теорії та практиці корекційної педагогіки: розробленням різних варіантів змісту освіти, використанням можливості

сучасної спеціальної дидактики у підвищенні ефективності освітніх структур; здійсненням наукових розроблень і практичним обґрунтуванням нових корекційно-педагогічних ідей і технологій.

Наявність великої кількості різних технологій навчання, виховання і корекції у вітчизняній системі освіти, постійна розробка і впровадження інновацій роблять актуальним завдання їх змістовного аналізу. Педагогічні і психологічні дослідження порівняльної ефективності різних технологій навчання та корекції показують різну ефективність конкретних інноваційних підходів, що зумовлює необхідність комплексного психолого-педагогічного аналізу теорії і практики навчальних, виховних і корекційних технологій та визначення їх структурних компонентів.

Отже, оновлення змісту спеціальної освіти, гостра потреба у запровадженні ефективних корекційних технологій навчання дітей із обмеженими психофізичними можливостями, інформатизація навчально-виховного, реабілітаційного процесу, недостатність науково-теоретичної розробленості проблеми та необхідність її розв'язання дали підстави для визначення теми дослідження.

У зв'язку з цим, **метою** нашого дослідження є визначення основних структурних компонентів та методологічних основ педагогічних технологій корекційної роботи з дітьми із обмеженими психофізичними можливостями та теоретичне обґрунтування специфіки впровадження технологій у корекційний процес. Тому **завданнями** нашого дослідження є: ретроспективний аналіз літератури з означеної проблеми, визначення структурних елементів та методологічних основ педагогічних технологій в процесі корекційної роботи.

Тривалий час вчені не розмежовували поняття “технологія навчання”, “навчальна технологія” і “педагогічна технологія”. Термін “педагогічна технологія” використовувався тільки стосовно навчання, а сама “технологія” розумілася як навчання за допомогою технічних засобів. За російським тлумачним словником С. Ожегова “технологія” – це сукупність процесів певної галузі виробництва, а також науковий опис способів виробництва[3]. За тлумачним словником української мови “технологія” (від грець.: *techne* – мистецтво, майстерність, вміння; *logos* – слово, вчення) – сукупність методів, що відбуваються у будь-якому процесі. В даний час педагогічну технологію розуміють як послідовну взаємозв'язану систему дій педагога, направлених на вирішення педагогічних завдань, або як планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу [2, 4, 6].

Зміни в трактуванні поняття “педагогічної технології” у хронологічному аспекті розкрито в роботах Н. Бондаренко, А. Нісімчук, О. Падалка, І. Смолюк, О. Шпак та ін.. Еволюція цього поняття й означеного ним напрямку пройшла шлях від питання використання технічних засобів навчання до чіткого планування і побудови навчально-виховного процесу, його індивідуалізації за рахунок широкого впровадження найсучаснішої комп'ютерної техніки у комплексі з іншими технічними засобами навчання.

Виникнення нового підходу пов'язано зі спробою “технологізувати” навчальний процес шляхом упровадження технічних засобів навчання. Поява педагогічної технології дотується періодом починаючи з 1930-1940 років, але дискусія про сутність, предмет, дефініції, концепції, джерела розвитку тривають і дотепер. Починаючи з 1940-х років відбувалася трансформація терміну від “технології в освіті” (*technology in education*), до “технології освіти” (*technology of education*), і нарешті, до “педагогічні технології” (*educational technology*). Зокрема, “технології в освіті” означала впровадження в навчальний процес технічних (аудіовізуальних) засобів подання інформації (телевізорів, магнітофонів, програвачів, проекторів та ін.). Іншими словами, “технологію в освіті” ототожнювали з аудіовізуальними засобами. Представники цього напрямку – М. Кларк, Ф. Персиваль, Г. Еллінгтон, С. Андерсон, Р. Кіффер, Ф. Утворт, М. Мейер вважали, що застосування технічних засобів навчання механічно приведе до розв'язання найгостріших педагогічних проблем.

Прихильники так званої біхевіористської орієнтації Б. Скіннер, С. Гібсон, М. Жиллет, Т. Сакамото, В. Хаг відстоювали необхідність створення “технології педагогічних методів”. Педагогічну технологію розглядають як процес систематичного використання ідей, людських, матеріальних ресурсів (навчальних матеріалів, обладнання) для розв'язання педагогічних проблем. Згідно з біхевіористським підходом, мета навчання полягає у формуванні в учнів певної поведінки, що складається зі заданого набору спостережуваних дій. Про досягнення тих чи інших цілей свідчать конкретні зовні виражені дії, що підлягають однозначному контролю та оцінці. Саме тому при визначенні мети та відповідній побудові навчального процесу біхевіористи віддають перевагу однозначним чітким формулюванням (“вибрати”, “назвати”, “перелічити”, “дати визначення”, “проілюструвати”) перед розпливчастими типу “впізнати”, “зрозуміти” “відчути”. Не погоджуючись із зведенням освітніх цілей лише до зовнішніх виявів, психологи вважають неприпустимим цілковите ігнорування зрушень, що відбуваються у свідомості учнів. Під впливом ідей біхевіоризму поступово складалася технологія формулювання цілей через результати навчання (С. Гібсон, Б. Скіннер та ін.).

Поняття технології відображає спрямованість прикладних досліджень, також і педагогічних, на радикальне вдосконалення людської діяльності, підвищення її результативності інтенсивності, інструментальності, технічної озброєності. Технологія в будь-якій сфері це діяльність, яка в

максимальній мірі відбиває об'єктивні закони даної предметної сфери і тому забезпечує найбільшу для даних умов відповідність результату діяльності попередньо поставленим цілям. Відмінність педагогічних технологій від сфер матеріально-технологічної або інженерної діяльності обумовлена специфікою навчальної предметної галузі. Зокрема тим, що сфера педагогічної діяльності не може бути охарактеризована чітким предметним полем, однозначним набором функцій, відокремленістю власне професійних дій від спонтанного спілкування, переживання. Операційний бік педагогічної діяльності не може бути відокремлений від особистісно-суб'єктивних параметрів, раціональна регуляція – від емоційної. Суб'єктивність, відстрочуваність, варіативність результату не дозволяють забезпечити такий же рівень його передбачуваності та гарантованості, як в інженерно-технічних галузях (А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак, О. Пехота та ін.) [2].

Педагогічні технології розглядаються як один з видів технологій людинознавства та базуються на теоріях психодидактики, соціальної психології, кібернетики, управління і менеджменту.

Отже, слово “технологія” увійшло до лексикону педагогічної науки лише тоді, коли увага фахівців звернулася до мистецтва впливу на дитину як особистість та пошуку нових ефективних форм і методів організації навчально-виховного процесу.

На сучасному етапі у розумінні і вживанні поняття “педагогічна технологія” існують великі розбіжності серед вчених і практиків. Наведемо кілька визначень педагогічних технологій, які, на нашу думку, найбільш повно відтворюють сучасну картину в цій сфері педагогіки. Японський учений Т. Сакамото, пов'язував суть педагогічної технології з ідеєю управління процесом навчання, писав, що педагогічна технологія є впровадженням в педагогіку системного способу мислення, який можна інакше назвати “систематизацією освіти” або “систематизацією класного навчання”.

Системний підхід до навчання як сутнісна характеристика поняття “педагогічна технологія” відображений у визначенні ЮНЕСКО, а саме: в загальному розумінні це системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів і їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію освіти. Часто трактують як галузь застосування системи наукових принципів до програмування навчання й використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання, які допускають їх оцінювання [1].

Педагогічна технологія – це змістовна техніка реалізації навчального процесу. Це проектування і опис процесу формування особистості учня для досягнення попередньо визначеного результату навчання (В. Беспалько).

Педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, використовуваних для досягнення педагогічної мети (М. Кларін).

Б. Ліхачов вважає, що педагогічна технологія — сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичний *інструментарій* педагогічного процесу.

Педагогічна технологія – це розділ науки, який розробляє мету, зміст, методи навчання; проектує педагогічні процеси (науковий аспект); опис самого процесу навчання і виховання, який здійснюється для досягнення визначених результатів (процесуально-описовий аспект); сам педагогічний процес, у якому пов'язані особистісні, інструментальні, методологічні засоби (процесуально-діючими аспект) (Г.Селевко) [5].

Таким чином, педагогічну технологію можна розуміти, як сукупність правил та відповідних до них педагогічних прийомів і способів впливу на розвиток, навчання і виховання дітей. Педагогічна технологія включає систему професійно значущих умінь педагогів з організації взаємодії з вихованцями, пропонує спосіб осмислення технологічності педагогічної діяльності. Існує й інше визначення педагогічної технології, як науково обґрунтований вибір характеру дії в процесі організованого вчителем взаємного спілкування з дітьми, що виробляється з метою максимального розвитку особи як суб'єкта оточуючої дійсності.

У наближенні до такого розуміння сучасної педагогічної технології проводять дослідження науковці О.Пехота, Л.Буркова, М. Кларін, А.Нісімчук, Г.Селевко, О.Падалка, О.Шпак та ін.

Отже, серйозні дискусії довкола поняття технології та неоднозначність його розуміння не дозволяють вивести загальноприйняте визначення. Розбіжності стосуються також й основних характеристик, зокрема, вчені перераховують різноманіття наступних невідомості критеріїв технології: системність, концептуальність, науковість, інтегративність, гарантованість результату, відтворюваність, ефективність, якість навчання, його мотивованість, новизну, законодавчість, алгоритмічність, інформаційність, оптимальність, можливість тиражування та перенесення в нові умови тощо [2, 4, 5].

Представлені вище визначення дозволили виділити основні структурні складові педагогічної технології [4]: - концептуальна основа; - змістовна частина навчання: цілі навчання — загальні та конкретні; зміст учбового матеріалу; - процесуальна частина — технологічний процес: організація навчального процесу; методи і форми навчальної діяльності школярів; методи і форми роботи

вчителя; діяльність вчителя з управління процесом засвоєння матеріалу; діагностика навчального процесу.

Відтак, Г. Селевко зазначає, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати основним методологічним вимогам, зокрема:

Концептуальність. Кожній педагогічній технології повинна бути властива опора на певну наукову концепцію, що включає філософське, психологічне, дидактичне і соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітніх цілей.

Системність. Педагогічна технологія повинна володіти всіма ознаками системи: логікою процесу, взаємозв'язком всіх його частин, цілісністю.

Керованість припускає можливість діагностування, планування, проектування, прогнозування процесу навчання, поетапної діагностики, варіювання засобами і методами з метою корекції результатів.

Ефективність. Сучасні педагогічні технології існують в конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами і оптимальними за витратами, гарантувати досягнення певного стандарту навчання.

Відтворюваність має на увазі можливість застосування (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших однотипних освітніх установах, іншими суб'єктами [4, 5].

Таким чином, корекційна технологія – це модель системи дій дефектолога і дитини, які необхідно виконати в ході оптимально організованого корекційного процесу з метою одержання високого рівня особистісного психофізичного розвитку, успішної адаптації до умов життя та соціалізації. Це діяльний може розглядатися як система організації навчально-пізнавальної діяльності дитини з метою опанування новими знаннями. При використанні терміну “корекційна технологія” слід зазначити складність педагогічного порядку. В процесі корекційного навчання необхідно виділяти концептуальну, змістовну, процесуальну, мотиваційну і організаційну сторони. Кожній з цих сторін відповідає ряд концепцій. Зокрема, першій стороні відповідають наукові концепції гуманізму, антропософські, вільного виховання та ін. Змістовній стороні – концепції змістовного узагальнення, генералізації навчального матеріалу, інтеграції навчальних предметів, укрупнення дидактичних одиниць, динамічного розвитку дитини та ін. Процесуальній стороні – концепції програмованого, проблемного, інтерактивного, розвивально-корекційного навчання та ін. Мотиваційній – концепції мотиваційного забезпечення навчального процесу, формування пізнавальних інтересів та ін. Організаційній – ідеї гуманістичної педагогіки, концепції педагогіки співпраці, “занурення” у навчальний предмет (М. Щетинін), концентрованого навчання та ін. Всі ці концепції у свою чергу забезпечуються технологіями. Відтак, концепції проблемного навчання відповідають такі його технології: проблемно-діалогове навчання; проблемно-задачне; проблемно-алгоритмічне; проблемно-контекстне; проблемно-модельне; проблемно-модульне; проблемно-комп'ютерне навчання. Концепція інклюзивної освіти передбачає впровадження технологій інтегрованого навчання.

Отже, будь-яка технологія в тій або іншій мірі направлена на реалізацію наукових ідей, положень, теорій у практиці. Педагогічна технологія займає проміжне положення між наукою і практикою. Ефективність корекційного процесу забезпечується універсальною взаємодією різних педагогічних систем і технологій навчання, апробуванням на практиці як нових форм, так і цілих педагогічних систем минулого.

Нові педагогічні технології передбачають цілісну систему корекційно-педагогічного навчання, яка дає змогу сформувати всебічно розвинуту особистість дитини. Головними напрямками в процесі використання корекційних технологій є:

- розробка інтенсивних корекційних методів навчання, навчальних дисциплін і програм;
- науково-методичне забезпечення корекційного процесу;
- комплексні діагностичні методики, тести, опитувальники;
- методики соціально-психологічної оцінки.

Таким чином, структура будь-якої спеціально педагогічної системи, яка є основою педагогічної технології корекційної роботи, складають такі взаємопов'язані елементи, як контингент дітей та викладачів, сучасні технічні засоби навчання, якими вони користуються, такі важливі фактори, як мета навчання, зміст навчально-пізнавальної і корекційної діяльності, основні процеси навчання дітей, організаційні форми навчально-виховного процесу в системі спеціальної освіти.

В умовах спеціальної освіти дітей з обмеженими психофізичними можливостями існує органічна єдність різних методів навчання, реальним втіленням якого є наочно-практичне навчання, спрямоване на розвиток сенсомоторного і соціального досвіду, навиків навчально-пізнавальної діяльності, мови і мовлення в її комунікативній функції. Створюється спеціально організоване дидактичне середовище, що викликає пізнавальний інтерес і природну потребу в мовленнєвому спілкуванні в процесі спільної діяльності. В процесі корекційної роботи доцільно говорити не про просту комбінацію методів, а про спеціальну корекційно-освітню технологію розвитку та навчання дітей із обмеженими психофізичними можливостями.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С.. Український педагогічний словник. – К.: Знання, 1997. – 331 с.
2. Нісімчук А. С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2000. — 368 с.
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1987. – 797 с.
4. Педагогические технологии: Учебное пособие для студентов педагогических специальностей / Под ред. В.С. Кукушина. – М.-Ростов н/Д: «МарТ», 2004. — 336 с.
5. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.

The article clause the basic structural components and methodological bases of pedagogical technologies of correction work with children with the limited psihofizichnimi possibilities.

Keywords: technology, pedagogical technology, correction, child with the limited psihofizichnimi possibilities.

Отримано 18.09.2010 р.

УДК 376-056.34:51

Л.І. Ружицька

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСВОЄННЯ АРИФМЕТИЧНИХ ЗАДАЧ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ В НОРМІ ТА З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглянуто погляди науковців щодо особливостей засвоєння арифметичних задач молодшими школярами в нормі та з порушеннями психофізичного розвитку.

Ключові слова: арифметична задача, мислення, міркування, розвиток, розуміння, типи задач, формування.

В статье рассматриваются взгляды ученых относительно особенностей усвоения арифметических задач младшими школьниками в норме и с нарушениями психофизического развития.

Ключевые слова: арифметическая задача, мышление, рассуждение, развитие, понимание, типы задач, формирования.

В останні роки в нашій країні спостерігається значна потреба у математичній освіті школярів, як в нормі так і з порушеннями психофізичного розвитку. На уроках математики учні отримують знання про числа та лічильні операції, опановують необхідні обчислювальні вміння, розв'язують арифметичні задачі – навчаючись логічно мислити. Саме арифметична задача є важливим засобом розвитку в дітей математичних знань, умінь та навичок. Однак більшість з них зустрічаються зі значними труднощами при розв'язуванні арифметичних задач. Ці труднощі різні і значною мірою залежать від особливостей їх загального психічного розвитку.

Процес розв'язування арифметичних задач досліджувався з різних поглядів: психології (В.В. Давидов, В.А. Крутенький, Н.О. Менчинська та інші), нейропсихології (О.Р. Лурія, Л.С. Цветкова та інші), педагогіки (Я.А. Коменського, И. Г. Песталоцці, Н. И. Пирогова та інші). Особливості засвоєння арифметичних задач дітьми в нормі були вивчені Б.Г. Ананьєвим, Л.І. Анциферовою, Б.М. Тепловим та іншими. Ряд науковців (П.Я. Гальперін, В.А. Крутецький, Н.О. Менчинська, та інші) розглянули арифметичні задачі, як засіб розвитку математичних здібностей у дітей. І безумовно досліджували ефективні методи, шляхи формування у молодших школярів вміння розв'язувати арифметичні задачі (А.С. Пчелко, М.О. Бантова, М.В. Богданович, М.І. Моро та інші).

Таким чином, науковцями були сформовані різні точки зору що до доцільності вивчення дітьми арифметичних задач у молодшій школі, ефективності їх застосування для розвитку розумових здібностей школярів та соціалізації їх у навколишній простір тощо.

Н. О. Менчинська, М. І. Моро та інші вказують, що розв'язування арифметичних задач є засобом, що сприяє засвоєнню математичних понять та законів, за допомогою яких розкривається їх життєвий зміст. Воно розвиває мисленнєві процеси: аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, тощо. Як